

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของของปัญหา

การพัฒนาประเทศสามารถพิจารณาได้ในสองด้านด้วยกันคือ การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ และการพัฒนาด้านสังคม การพัฒนาด้านเศรษฐกิจหมายถึงความถึงความพยายามที่จะเพิ่มมูลค่าของผลผลิตของประเทศทั้งด้านสินค้าและบริการให้สูงขึ้น ส่วนการพัฒนาสังคมหมายถึงความความพยายามที่จะทำให้คนในสังคมมีความกินดีอยู่ดีขึ้น และความพยายามที่จะยกคุณภาพชีวิตของคนในสังคมให้สูงขึ้น (วิสุทธ์ ภาณุจนสุข 2527: 1) การพัฒนาประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมย่อมต้องอาศัยปัจจัยที่สำคัญคือ ทรัพยากรเงินทุน และทรัพยากรบุคคล สำหรับประเทศไทยจัดอยู่ในกลุ่มของประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งมีข้อจำกัดด้านเงินทุน ดังนั้นทรัพยากรบุคคลจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ

Ms. Helvi L. Sipila ได้กล่าวไว้ว่า "ในโลกเรามีประชากรที่เป็นสตรีจำนวนมากว่าครึ่งหนึ่ง ดังนั้นเราจะพัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญไปไม่ได้ถ้าจำนวนประชากรกว่าครึ่งหนึ่งนั้นถูกละทิ้ง มิให้พัฒนาไปพร้อม ๆ กัน ทั้ง ๆ ที่ทรัพยากรมนุษย์ส่วนนั้นเป็นจักรกลที่สำคัญยิ่งต่อกระบวนการพัฒนา" (สภาสตรีแห่งชาติ 2518: 228) สำหรับประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2530 มีประชากรทั้งสิ้น 53,873,172 คน และในจำนวนนี้เป็นประชากรสตรีเสีย 26,803,017 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2531: 5) จึงนับได้ว่าประชากรถึงเกือบครึ่งหนึ่งของประเทศเป็นสตรี และถ้าพิจารณาด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแล้วพบว่ากำลังแรงงานสตรีมีอยู่ประมาณร้อยละ 45.5 ของกำลังแรงงานรวมทั้งหมด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2529: 29) แม้ว่ากำลังแรงงานสตรีจะต่ำกว่ากำลังแรงงานชายก็ตาม แต่อัตราการเพิ่มของกำลังแรงงานสตรีก็มีอัตราเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ สม่าเสมอ ดังจะเห็นได้จากช่วงปี พ.ศ. 2520 - 2526 อัตราการเพิ่มขึ้นของกำลังแรงงานสตรีสูงกว่าอัตราเพิ่มขึ้นของกำลังแรงงานชาย กล่าวคืออัตราการเพิ่มของกำลังแรงงานสตรีเท่ากับร้อยละ 3.78 ในขณะที่ของผู้ชายเท่ากับร้อยละ 3.24 (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย 2531: 2) ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่ากลุ่มประชากรสตรีมีบทบาทที่สำคัญในการพัฒนาประเทศไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากลุ่มประชากรชายเลย ไม่ว่าจะพิจารณาจากจำนวนประชากรหรือการมีส่วนร่วมด้านกำลังแรงงาน

การพัฒนาทรัพยากรบุคคล โดยให้สตรีมีส่วนร่วมร่วมกับบุรุษทั้งในฐานะผู้รับผลประโยชน์และผู้ร่วมอยู่ในกระบวนการพัฒนาประเทศจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะถ้าหากสตรีได้รับการพัฒนาส่งเสริมศักยภาพและบทบาทในสังคมดีขึ้นแล้วก็จะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศสืบต่อไป

นโยบายและแผนพัฒนาสตรี

สำหรับประเทศไทยนั้น เป็นที่ยอมรับกันว่าการพัฒนาทรัพยากรบุคคลนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง และได้ถูกกำหนดไว้ในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับแรกเป็นต้นมา แต่สำหรับการพัฒนาสตรีได้เริ่มขึ้นอย่างจริงจังในช่วงของแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) ทั้งนี้ก็สืบเนื่องมาจากการที่องค์การสหประชาชาติ ได้ประกาศให้ปี พ.ศ. 2518 เป็นปีสตรีสากล (The U.N. International Women's Year) และได้กำหนดให้ช่วงปี พ.ศ. 2518-2528 เป็นทศวรรษแห่งสตรีขององค์การสหประชาชาติ (the U.N. Decade for Women) ประเทศไทยในฐานะประเทศสมาชิกประเทศหนึ่งก็ได้ยอมรับหลักการขององค์การสหประชาชาติตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) ได้ระบุถึงปัญหาต่าง ๆ ที่ชี้ให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำระหว่างบุรุษและสตรี เช่น การที่เด็กผู้ชายมีโอกาสในการศึกษาเล่าเรียนมากกว่าเด็กผู้หญิง การเลือกปฏิบัติต่อสตรีในการจ้างงาน การเลื่อนตำแหน่งและอัตราเงินเดือน เป็นต้น และได้กำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาล่าช้าไว้ 3 ด้านด้วยกัน คือ

1. ด้านการศึกษา
2. ด้านเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ
3. ด้านกฎหมาย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่ง

ชาติ 2520:322)

แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ในส่วนที่เกี่ยวกับการพัฒนาและปรับปรุงสถานภาพและบทบาทสตรีนั้น ไม่มีข้อแตกต่างจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 เท่าใดนัก ข้อแตกต่างอยู่ที่ว่าในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ในฐานะที่เป็นเพียงปัญหาสังคมปัญหาหนึ่งที่ควรได้รับการแก้ไขเท่านั้น แต่ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 สตรีถูกจัดเป็นกลุ่มเป้าหมายพิเศษของการพัฒนาโดยเฉพาะ ในแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ได้เน้นถึงปัญหา

ของสตรีในเรื่อง การจ้างงาน การศึกษา สุขภาพอนามัยและโภชนาการ ด้านสังคม และการเมือง เป็นต้น

นอกจากแผนพัฒนาสตรีที่ได้ถูกกำหนดไว้ในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งจัดว่าเป็นแผนหลักในการพัฒนาประเทศแล้ว รัฐบาลยังได้จัดทำแผนพัฒนาสตรีระยะยาว (พ.ศ. 2525-2544) ขึ้นมาอีกด้วย แผนพัฒนาสตรีระยะยาวนี้เป็นแผนพัฒนาที่ครอบคลุมปัญหา และมีเนื้อหาละเอียดกว่าที่ระบุไว้ในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยระบุแนวทางในการพัฒนาสตรีในด้านต่าง ๆ ดังนี้ (คณะกรรมการวางแผนพัฒนาสตรีระยะยาว 2525: 6-7)

1. ด้านสุขภาพอนามัย
2. ด้านการศึกษา
3. ด้านการจ้างงาน
4. ด้านการบริหารส่วนกลางและท้องถิ่น
5. ด้านการเมือง
6. ด้านกฎหมาย

ปัจจุบันนี้ประเทศไทยอยู่ในช่วงของแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ในแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ ไม่ได้กำหนดให้สตรีเป็นกลุ่มเป้าหมายพิเศษในการพัฒนาเช่นในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 ฉะนั้นในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 นี้ คณะอนุกรรมการประสานงานและปฏิบัติงานพัฒนาสตรี ภายใต้คณะกรรมการพัฒนาสตรีแห่งชาติจึงได้จัดทำแผนพัฒนาสตรีขึ้นมา โดยทำการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม และคาดหมายสถานการณ์ในอนาคต เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดมาตรการในการพัฒนาสตรี และได้กำหนดกิจกรรมที่สำคัญ ๆ ดังนี้คือ

1. การพัฒนาคุณภาพชีวิตของสตรี
2. การส่งเสริมความเสมอภาคและความมั่นคงในสังคม
3. การพัฒนาสถานภาพสตรี
4. การปรับปรุงกลไกการพัฒนาสตรี (คณะกรรมการพัฒนาสตรีแห่งชาติ

2530: 9-11)

สถานการณ์และบทบาทสตรี

สถานการณ์และบทบาทของสตรีไทย ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ทางสังคม และเศรษฐกิจตามลำดับ ซึ่งพอสรุปถึงสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงได้ 4 ประการ ดังนี้

1. ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ในสภาวะที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วไม่หยุดยั้ง ทำให้เกิดแรงผลักดันให้สตรีเข้ามามีบทบาททางเศรษฐกิจมากขึ้น กล่าวคือ สตรีเข้ามามีบทบาทในกระบวนการแรงงานเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เพราะรายได้จากสามีเพียงคนเดียว ไม่เพียงพอกับความต้องการและความจำเป็นของครอบครัว ภรรยาจึงต้องออกไปประกอบอาชีพ เพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัวอีกแรงหนึ่ง

2. การยอมรับวัฒนธรรมตะวันตก การเผยแพร่ของวัฒนธรรมตะวันตกที่เข้าสู่ ประเทศไทยมีผลกระทบต่อสังคมโดยรวมทั้งสตรีด้วย กล่าวคือ การแพร่กระจายของวัฒนธรรมตะวันตกเป็นผลทำให้สตรีไทยตื่นตัวมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสตรีที่อยู่ในเขตเมืองและสตรีที่มีการศึกษาสูง ทั้งนี้เพราะกลุ่มสตรีเหล่านี้มีโอกาสได้รับข่าวสารและข้อมูลต่าง ๆ ในด้านการเปลี่ยนแปลงได้มากกว่าสตรีที่อยู่ในชนบท และสตรีที่มีการศึกษาต่ำ ทำให้สตรีเหล่านี้มองเห็นถึงความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นระหว่างบุรุษและสตรี และตระหนักถึงบทบาทของตนเองที่นอกเหนือไปจากบทบาทภายในครอบครัว สตรีไทยจึงเกิดการรวมกลุ่มกันและมีบทบาทในด้านต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น

3. การขยายตัวทางด้านการศึกษา แต่เดิมนั้นการศึกษามักให้โอกาสแก่บุรุษมากกว่าสตรี ทั้งนี้เพราะความเชื่อที่ว่าสตรีไม่จำเป็นต้องมีการศึกษามากนัก เมื่อถึงวัยอันเหมาะสมก็ต้องแต่งงานและทำหน้าที่เป็นแม่บ้านเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ต่อมาเมื่อสังคมเริ่มพัฒนาขึ้น การศึกษาจัดได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่เอื้ออำนวยให้เกิดการพัฒนาประเทศ ดังนั้นจึงได้มีการเร่งรัดพัฒนาทางด้านการศึกษา ทำให้การศึกษาขยายตัวเพิ่มขึ้น มีโรงเรียนหรือสถานศึกษาในระดับต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น เป็นการเปิดโอกาสให้สตรีได้ศึกษาเล่าเรียนและเพิ่มทักษะทางวิชาการมากขึ้น ซึ่งเป็นผลให้สตรีมีความพร้อมที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงานและสามารถแสดงบทบาทในกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมได้มากขึ้น

4. การเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง เมื่อประเทศไทยเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตย เป็นผลให้ประชาชนเกิดการตื่นตัวในเรื่องสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเลือกตั้งที่ให้สิทธิสตรีในการออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้ง ทำให้สตรีได้มีโอกาสร่วมในกระบวนการเมือง ต่อมา นอกจากสตรีจะได้รับสิทธิในการออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งแล้ว สตรีก็สามารถลงสมัครรับเลือกตั้งเพื่อทำหน้าที่ในระบบการเมือง ได้อีกด้วย แม้ว่าจำนวนสตรีเหล่านี้จะมีเพียงเล็กน้อยเมื่อเทียบกับบุรุษ แต่ก็เป็นการชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของสภาพและบทบาทสตรีด้านการเมืองได้

ในปัจจุบันนี้ แม้ว่าจะเป็นที่ยอมรับกันว่าสภาพและบทบาทของสตรีไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีมากขึ้นก็ตาม แต่ก็ยังเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปอย่างเชื่องช้า และในสังคมไทยบางส่วนก็ยังไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงนี้เท่าใดนัก เช่น ทางด้านสภาพการทำงาน ยังคงพบเห็นความไม่เสมอภาคระหว่างบุรุษและสตรีอยู่

สภาพการทำงาน	ชาย	หญิง
นายจ้าง	211.1	55.4
ลูกจ้างรัฐบาล	1090.4	561.1
ลูกจ้างเอกชน	2926.7	2011.6
ทำงานส่วนตัว	5809.2	2035.3
ช่วยธุรกิจของครอบครัว	4045.3	6741.9

ที่มา: รายงานสำรวจแรงงานทั่วราชอาณาจักร พ.ศ. 2529 (รอบที่ 2) สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี กรุงเทพฯ

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่าในบรรดากลุ่มอาชีพต่าง ๆ นั้น ส่วนใหญ่เป็นบุรุษมากกว่าสตรี อาชีพที่มีอัตราส่วนของสตรีมากกว่าบุรุษมีเพียงกลุ่มเดียวคือ กลุ่มที่ทำงานให้กับธุรกิจของครอบครัว ซึ่งหมายความว่าสตรีที่ทำงานเหล่านั้น ไม่ได้รับเงินเดือนเป็นค่าตอบแทน (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย 2531: 6)

นอกจากนั้นในเรื่องของรายได้ที่ได้รับจากการทำงาน ปรากฏว่ารายได้เฉลี่ยต่อเดือนของสตรีจะต่ำกว่าบุรุษ เช่น ในเขตเทศบาล ลูกจ้างชายประมาณร้อยละ 13.2 ได้รับเงินเดือนเฉลี่ยสูงกว่า 5,000 บาทต่อเดือน ในขณะที่ลูกจ้างสตรีที่ได้รับเงินเดือนในระดับเดียวกันนี้ มีเพียงร้อยละ 6.7 เท่านั้น และถ้าพิจารณาถึงระดับเงินเดือนในภาคเอกชนทั้งหมด สตรีจะได้รับเงินเดือนเฉลี่ยเพียงสองในสามของเงินเดือนเฉลี่ยที่บุรุษได้รับ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย 2531:7)

ส่วนในด้านการศึกษา จะเห็นได้ว่าการศึกษาดำเนินอุปสรรคที่สำคัญต่อความก้าวหน้าของสตรี ทั้งนี้เพราะการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการก้าวเข้าสู่ตลาดแรงงาน การขาดการศึกษาจึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้สตรีต้องทำงานที่มีค่าแรงต่ำ ไม่ค่อยมีโอกาสก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และการเพิ่มพูนความรู้ความชำนาญต่าง ๆ ปัจจุบันนี้จำนวนสตรีที่ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้มีมากกว่าบุรุษ กล่าวคือ สตรีที่อ่านออกเขียนได้มีอยู่เพียงร้อยละ 84.4 ในขณะที่บุรุษมีอยู่ถึงร้อยละ 91 (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย 2531: 8)

ในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองก็เช่นเดียวกัน มีสตรีน้อยคนที่สามารถเข้ามา มีบทบาทในด้านการเมือง ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ในปี พ.ศ. 2530 มีสตรีที่ได้รับเลือกตั้งเป็นกำนันและผู้ใหญ่บ้านเพียงร้อยละ 0.4 ของจำนวนกำนันและผู้ใหญ่บ้านทั้งหมดทั่วประเทศ หรือในด้านการเมืองระดับประเทศก็ปรากฏว่า นับตั้งแต่มีการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2476 เป็นต้นมา มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นสตรีเพียงร้อยละ 2.3 และวุฒิสมาชิกที่ได้รับการแต่งตั้งก็มีเพียงร้อยละ 1.9 เท่านั้น (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย 2531: 9)

อุปสรรคต่อการพัฒนาสถานภาพและบทบาทสตรี

ปัจจัยสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการเปลี่ยนแปลงสถานภาพและบทบาทของสตรีให้เคียงคู่ไปกับบุรุษมี 2 ประการ คือ

1. ปัจจัยที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมภายนอก เช่น ความเชื่อดั้งเดิม การขาดความร่วมมือระหว่างสตรีด้วยกันเอง การขาดการสนับสนุนให้มีบทบาทในการพัฒนาประเทศ หรือการไม่ได้รับการสนับสนุนจากบุรุษมากเท่าที่ควร ฯลฯ

2. ปัจจัยที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากตัวสตรีเอง เช่น การขาดจิตสำนึกในการเปลี่ยนแปลง การขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ขาดทิศทางในการแก้ไข และการมีลักษณะนิสัยที่ไม่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงของตัวสตรีเอง ฯลฯ

ฉะนั้นในการศึกษาเรื่องสภาพและบทบาทสตรี นอกจากจะทำการศึกษาในระดับสังคม หรือสภาพแวดล้อมภายนอกแล้ว ก็ควรได้มีการศึกษาในระดับบุคคลซึ่งหมายถึงตัวสตรีเองอีกด้วย เพราะการศึกษาเรื่องสภาพและบทบาทสตรีเป็นการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลายประการ และในการศึกษาถ้าได้มีการศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ทั้งในระดับสังคม และระดับบุคคลและนำผลการศึกษาจากทั้งสองปัจจัยมาประยุกต์เข้าด้วยกัน โอกาสที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามศักยภาพย่อมมีมากขึ้นตามไปด้วย

ความคิดเกี่ยวกับตนเอง (Self-concept) เป็นแนวความคิดที่เชื่อว่ามนุษย์สามารถมีความรู้สึกนึกคิดและมีทัศนคติต่อตนเองในลักษณะต่าง ๆ ได้ทั้งในด้านบวกและลบ ซึ่งความคิดเกี่ยวกับตนเองนี้เกิดขึ้น ได้จากการติดต่อสื่อสารกับคนอื่น และการติดต่อสื่อสารภายในตนเอง (Intra-personal communication) (Hughey and Johnson 1975: 131) กล่าวคือ การติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นจะทำให้บุคคลเรียนรู้และเข้าใจได้ว่าคนในสังคมปฏิบัติตัวกันอย่างไร และตนเองควรจะปฏิบัติตัวอย่างไรจึงจะเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม โดยที่การสื่อสารภายในตนเองทั้งในรูปของการพูดคุย การคิด และการกระทำกับตัวเอง จะมีส่วนสนับสนุนให้มนุษย์มีความเข้าใจในตนเองมากยิ่งขึ้น และแสดงพฤติกรรมที่ตรงกันกับความคิดหรือความเข้าใจของตนเอง

ความคิดเกี่ยวกับตนเองสามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ เช่นเดียวกับที่มนุษย์สามารถเปลี่ยนแปลงความคิดหรือทัศนคติที่มีต่อผู้อื่นโดยทั่วไป ทั้งนี้เพราะแต่ละบุคคลถูกสร้างขึ้นมาโดยกรอบอ้างอิง (Frame of reference) ต่าง ๆ เช่น ประสบการณ์ ความรู้ ทัศนคติ ค่านิยม การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว ฯลฯ (อิรนันท์ อนุวัชศิริวงศ์ 2525: 46) ซึ่งกรอบอ้างอิงต่าง ๆ ของแต่ละบุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงได้ จึงเป็นผลให้ความคิดเกี่ยวกับตนเองของแต่ละบุคคลแตกต่างกันออกไป และสามารถเปลี่ยนแปลงไปได้เช่นเดียวกัน

การเปิดรับข่าวสาร (Media exposure) หมายถึงการอ่าน การฟัง การดูข่าวสารต่าง ๆ จากสื่อมวลชน รวมทั้งการติดต่อพูดคุยกับเพื่อนบ้าน ญาติพี่น้อง หรือบุคคลต่าง ๆ ฯลฯ จัดได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงความคิดเกี่ยวกับตนเอง ทั้งนี้ เพราะการเปิดรับข่าวสารทั้งในด้านการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน หรือการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล ย่อมมีผลทำให้บุคคลมีสายตากว้างไกลขึ้น มีความรู้ความเข้าใจในสภาพแวดล้อม เป็นคนทันสมัยทันต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ และมีประสบการณ์มากขึ้น (Charles K. Atkin 1973: 208) การเปิดรับข่าวสารจึงมีผลต่อความคิดและพฤติกรรมของแต่ละบุคคลได้ เช่นเดียวกัน

ดังนั้นจึงเป็นที่น่าสนใจทำการศึกษาว่า การเปิดรับข่าวสาร ความคิดเกี่ยวกับตนเอง กับสถานภาพและบทบาทสตรีมีความสัมพันธ์กันหรือไม่ และความสัมพันธ์นั้นเป็นไปในลักษณะใด ทั้งนี้เพราะ การศึกษาเรื่องความคิดเกี่ยวกับตนเองจะทำให้สตรีมีความเข้าใจในตนเองมากยิ่งขึ้น และพร้อมที่จะพัฒนาตนเองให้มีความเชื่อมั่นในการพัฒนาศักยภาพของตน ซึ่งเป็นการเสริมสถานภาพและบทบาทของสตรีให้ดียิ่งขึ้น เป็นการพัฒนาทรัพยากรบุคคล อันจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศสืบต่อไป

สำหรับสถานภาพและบทบาทของสตรีสามารถพิจารณาได้ในหลายประเด็นด้วยกัน เช่น สถานภาพและบทบาทด้านการเมือง เศรษฐกิจหรือการประกอบอาชีพ สังคม การศึกษา และครอบครัว เป็นต้น แต่ในการศึกษาค้นคว้าวิจัย ได้เลือกศึกษาเฉพาะสถานภาพและบทบาทของสตรีใน 3 ด้าน คือ

1. สถานภาพและบทบาทด้านครอบครัว
2. สถานภาพและบทบาทด้านเศรษฐกิจหรือการประกอบอาชีพ
3. สถานภาพและบทบาทด้านสังคม

ทั้งนี้เนื่องจากสถานภาพและบทบาทสตรีใน 3 ด้านดังกล่าว มีความเกี่ยวข้องกัน กล่าวคือ ในปัจจุบันนี้สตรีมีบทบาทในด้านสังคมและการประกอบอาชีพมากขึ้น ในขณะที่เดียวกัน บทบาทในด้านครอบครัว ซึ่งเป็นบทบาทดั้งเดิมที่สตรีไม่สามารถละเลยไปได้ก็ยังคงอยู่ การที่สตรีมีบทบาทหลายบทบาทในขณะเดียวกัน อาจทำให้สตรีสวมบทบาทแต่ละอย่างได้ไม่เต็มตามศักยภาพ ประกอบกับการที่สตรีไทยมีอิสระเสรีภาพมากขึ้น มีสถานภาพและบทบาททางด้านสังคมมากขึ้น ทำให้สตรีทำงานบ้านได้น้อยลงกว่าเดิม บทบาทในการเป็นภรรยาของสามีหรือการเป็นมารดาของบุตรก็ไม่สามารถทำได้เต็มที่เช่นแต่ก่อน จึงอาจก่อให้เกิดปัญหาความไม่มั่นคงของครอบครัวและอาจรุนแรงถึงขั้นการหย่าร้างกันมากขึ้น (อาเนนท์ อาภาภิรม 2516: 14)

โดยจะเห็นได้จากสถิติการหย่าร้างของคู่สมรสในปี พ.ศ. 2529 ซึ่งพบว่ามีจำนวนคู่สมรสที่หย่าร้างกันจำนวน 36,606 คู่ และเป็นคู่สมรสที่หย่าร้างกันเฉพาะใน เขตกรุงเทพมหานครอยู่ถึง 9,706 คู่ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2531: 11) ซึ่งสถิติดังกล่าวนี้เป็นเพียงสถิติที่รวบรวมได้จากการจดทะเบียนหย่าที่ถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น แต่ในความเป็นจริงแล้ว ยังมีคู่สมรสที่หย่าร้างหรือแยกกันอยู่โดยไม่ได้จดทะเบียนให้ถูกต้องตามกฎหมายอยู่อีกเป็นจำนวนมากไม่น้อยทีเดียว ซึ่งผลกระทบของปัญหาครอบครัวเหล่านี้ย่อมมีผลต่อเด็กและสมาชิกในครอบครัว และก่อให้เกิดปัญหาสังคมได้ในที่สุด

ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเฉพาะกลุ่มของสตรีที่ทำงานและสมรสแล้ว ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มสตรีเหล่านี้นับได้ว่าเป็นกำลังสำคัญของกระบวนการแรงงานของประเทศ มีบทบาทในการพัฒนาประเทศโดยตรง นอกจากนี้ยังมีบทบาทที่สำคัญดังกล่าวแล้ว กลุ่มสตรีเหล่านี้ยังมีบทบาทในด้านครอบครัวอีกด้วย ซึ่งตรงกับความสนใจของผู้วิจัยที่ต้องการศึกษาถึงสถานภาพและบทบาทสตรีในด้านครอบครัว เศรษฐกิจหรือการประกอบอาชีพและด้านสังคมดังที่ได้กล่าวไปแล้ว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อทราบถึงการเปิดรับข่าวสาร ความคิดเกี่ยวกับตนเอง และความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทสตรีของสตรีที่ทำงานในหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจและเอกชนใน กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสารกับความคิดเกี่ยวกับตนเองของสตรีที่ทำงานในหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ และเอกชนใน กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่าง ความคิดเกี่ยวกับตนเอง และความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทสตรีของสตรีที่ทำงานในหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ และเอกชนใน กรุงเทพมหานคร
4. เพื่อทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสาร และความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทสตรีของสตรีที่ทำงานในหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ และเอกชนใน กรุงเทพมหานคร
5. เพื่อศึกษาความแตกต่างในด้าน การเปิดรับข่าวสาร ความคิดเกี่ยวกับตนเอง และความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทสตรีของสตรีที่ทำงานในหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ และเอกชนใน กรุงเทพมหานคร

สมมติฐานการวิจัย

1. ปริมาณการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน และสื่อบุคคลมีความสัมพันธ์กับความ คิดเกี่ยวกับตนเองของสตรี
2. ความคิดเกี่ยวกับตนเองของสตรีมีความสัมพันธ์กับความ คิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพ และบทบาทสตรี
3. ปริมาณการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน และสื่อบุคคลมีความสัมพันธ์กับความ คิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทสตรี
4. สตรีที่ทำงานในหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ และเอกชนมีปริมาณการเปิดรับ ข่าวสารจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคลที่ไม่แตกต่างกัน
5. สตรีที่ทำงานในหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ และเอกชนมีความคิดเกี่ยวกับ ตนเองที่ไม่แตกต่างกัน
6. สตรีที่ทำงานในหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ และเอกชนมี ความคิดเห็นเกี่ยวกับ สถานภาพและบทบาทสตรีที่ไม่แตกต่างกัน

ขอบเขตการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย มุ่งศึกษาเฉพาะสตรีที่สมรสแล้ว โดยยังอยู่กับสามี หรือไม่มีก็ได้
2. กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย มุ่งศึกษาเฉพาะสตรีที่ทำงานในหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ และเอกชนเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานครเท่านั้น

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ปริมาณการเปิดรับข่าวสาร หมายถึง ความบ่อยครั้งและระยะเวลาในการเปิดรับ ข่าวสารจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคล

ปริมาณการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน หมายถึง ความบ่อยครั้งและระยะเวลา ในการเปิดรับข่าวสารจากสื่อวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสารหรือวารสาร

ปริมาณการเปิดรับข่าวสารจากสื่อบุคคล หมายถึง ความบ่อยครั้งและระยะเวลาใน การพบปะพูดคุยกับเพื่อนบ้าน ผู้ร่วมงาน ญาติพี่น้อง หรือบุคคลต่าง ๆ เป็นต้น

ความคิดเกี่ยวกับตนเอง หมายถึงทัศนคติหรือความรู้สึกของแต่ละบุคคลที่มีต่อตนเอง ซึ่งอาจเป็นข้อเท็จจริงหรือไม่ก็ได้

สถานภาพ หมายถึงฐานะหรือตำแหน่งอันเป็นผลรวมของสิทธิหน้าที่ที่สังคมกำหนดให้ บทบาท หมายถึงแบบแผนพฤติกรรมหรือความประพฤติของผู้ที่มีสถานภาพ หรือดำรงฐานะตำแหน่งนั้น ๆ

สถานภาพและบทบาทสตรี หมายถึงฐานะหรือตำแหน่งและแบบแผนพฤติกรรมหรือความประพฤติของสตรีที่สังคมกำหนดให้ โดยมีทั้งสถานภาพและบทบาทที่สังคมปรารถนาจะให้ และเป็นและสถานภาพและบทบาทที่เป็นอยู่จริง ซึ่งอาจจะตรงกันหรือไม่ก็ได้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสาร ความคิดเกี่ยวกับตนเอง และความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทสตรีของสตรีกลุ่มหนึ่ง คือ สตรีที่ทำงานอยู่ในหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจและเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร ดังนั้นผลการวิจัยนี้จึงมีข้อจำกัดในการนำไปใช้กับสตรีในกลุ่มอื่น ๆ อยู่บ้าง อย่างไรก็ตามผู้วิจัยคาดว่าผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ดังต่อไปนี้

1. ผลการวิจัยครั้งนี้ทำให้ขอบข่ายในการศึกษาเรื่องสถานภาพและบทบาทของสตรี กว้างขวางมากยิ่งขึ้น เป็นการพัฒนาทางด้านวิชาการ ผู้ที่สนใจอาจนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการวิจัยในประเด็นอื่น ๆ อีกต่อไป

2. ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดทำแผนหรือการวางนโยบายด้านการพัฒนาและส่งเสริมสถานภาพและบทบาทสตรีให้ดียิ่งขึ้นต่อไป